

ચેકરનું નામ

પરીક્ષાર્થીઓને અગત્યની સૂચના

૧. પરીક્ષાર્થી સત્સંગ પ્રારંભ થી સત્સંગ પ્રાજ્ઞ-૩ સુધીની ક્રમશઃ દરેક પરીક્ષા પાસ કર્યા પછી જ આગળની પરીક્ષા આપી શકશે.
૨. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષાના મુખ્ય દિવસે પરીક્ષાર્થીના નામવાળું મુખ્ય પૃષ્ઠ પરીક્ષા કાર્યાલય દ્વારા પ્રિન્ટ કરીને મોકલવામાં આવે છે. તે મુજબ જ પરીક્ષાર્થીએ પરીક્ષાની શ્રેણી (દા.ત. પ્રારંભ, પ્રવેશ, પરિચય વગેરે) તથા માધ્યમ (ગુજરાતી, હિન્દી, English)માં પરીક્ષા આપવાની રહેશે. તેમાં કોઈપણ જાતનો ફેરફાર કરીને આપેલ પરીક્ષા માન્ય ગણાશે નહિ.
૩. પરીક્ષાર્થીએ પૂર્વકસોટીના પ્રશ્નપત્રની શ્રેણી (પ્રારંભ, પરિચય, પ્રાજ્ઞ-૧ ફક્ત પહેલું....) તથા પરીક્ષાના માધ્યમ (ગુજરાતી, હિન્દી, English) મુજબ જ મુખ્ય પરીક્ષા આપવાની રહેશે. પૂર્વકસોટીની માહિતી મુજબ પરીક્ષા કેન્દ્રના મુખ્ય પરીક્ષા કાર્યકરને અંતિમ યાદી (Final List) મોકલવામાં આવે છે તે મુજબ જ મુખ્ય પરીક્ષા દિવસે પરીક્ષા આપવાની રહેશે. અંતિમ યાદી(Final List)ની વિગતથી જુદી પડતી વિગતવાળી આપેલી પરીક્ષા રદ (કેન્સલ) ગણાશે અને તેવી જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહીં.
૪. મુખ્ય પરીક્ષા દિને વર્ગખંડમાં હાજર રહેલા પ્રત્યેક પરીક્ષાર્થીએ પોતાના નામવાળી જવાબવહી લઈ તથા તેમાં માંગેલી અન્ય વિગત (જન્મ તારીખ, અભ્યાસ) ભરીને મુખ્ય પૃષ્ઠ ઉપર વર્ગ સુપરવાઈઝરની સહી પરીક્ષાર્થીએ ભૂલ્યા વગર કરાવી લેવી. વર્ગ સુપરવાઈઝરની સહી વગરની જવાબવહી રદ (કેન્સલ) ગણાશે અને તે તપાસવામાં આવશે નહીં.
૫. પરીક્ષાર્થી ફક્ત વાદળી કે કાળી શાહીવાળી પેનથી જ ઉત્તરો લખે. પેન્સિલથી, લાલ, લીલી કે અન્ય શાહીથી અથવા એકથી વધારે શાહીથી લખેલા ઉત્તરો માન્ય ગણાશે નહિ.
૬. પ્રશ્નોના જવાબ સૂચના મુજબ આપવા. છેકછાકવાળા જવાબો માન્ય ગણાશે નહીં. અસ્પષ્ટ અને ઉકેલી ન શકાય તેવા જવાબો માન્ય ગણાશે નહિ. એકથી વધારે પ્રકારના જુદા જુદા અક્ષરોવાળી જવાબવહી રદ (કેન્સલ) ગણાશે અને તે તપાસવામાં આવશે નહીં.
૭. પરીક્ષાખંડની બહાર કે અન્ય તમામ પરીક્ષાર્થીઓથી અલગ કે પરીક્ષાના નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરીને આપેલી પરીક્ષા માન્ય ગણાશે નહિ.
૮. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષા કાર્યાલય, અમદાવાદની પૂર્વ મંજૂરી લીધા સિવાય, મૂળ પરીક્ષાર્થીના બદલે ‘લહિયા’, ‘સબસ્ટીટ્યુટ રાઈટર’ કે ‘અન્ય વ્યક્તિ’ દ્વારા લખાઈને આવેલ પરીક્ષાની જવાબવહી રદ ગણવામાં આવશે.
૯. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષા કાર્યાલય, અમદાવાદને અગાઉથી જણાવ્યા વગર રજીસ્ટર્ડ થયેલ પરીક્ષા કેન્દ્રના બદલે અન્ય પરીક્ષા કેન્દ્રમાંથી આપેલી પરીક્ષા રદ (કેન્સલ) ગણાશે અને તેવી જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહીં.
૧૦. સત્સંગ પ્રવેશ, પરિચય, પ્રવીણ તથા સત્સંગ પ્રાજ્ઞ ખંડના બંને પ્રશ્નપત્રમાં રજીસ્ટર્ડ થયેલા પરીક્ષાર્થીઓએ બંને પ્રશ્નપત્રની પરીક્ષા આપવી ફરજિયાત છે. કોઈપણ એક જ પ્રશ્નપત્રની આપેલી પરીક્ષાની જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહિ.
૧૧. મુખ્ય પરીક્ષામાં જવાબવહીમાં વધારાના પાના કે પુરવણી જોડીને તેમાં લખેલા ઉત્તર તપાસવામાં આવશે નહિ.
૧૨. પરીક્ષાખંડમાં પરીક્ષા દરમિયાન કોઈ પણ પરીક્ષાર્થીએ પરીક્ષા સંબંધી કોઈપણ પ્રકારનું સાહિત્ય, મોબાઈલ ફોન તથા ઇલેક્ટ્રોનિક સાધનો જેવાં કે ટેબ્લેટ, લેપટોપ વગેરેનો ઉપયોગ કરવો નહિ તથા પોતાની પાસે રાખવા પણ નહિ.
૧૩. પ્રાજ્ઞ પરીક્ષાનું ફોર્મ ભરતાં પહેલાં નીચેના મુદ્દાઓ ધ્યાનમાં રાખવા.
 - પરીક્ષાર્થી એક જ વર્ષે બંને પ્રશ્નપત્ર આપી શકે છે અથવા પહેલાં વર્ષે પહેલું પ્રશ્નપત્ર અને બીજા વર્ષે બીજું પ્રશ્નપત્ર આપી શકે છે. પહેલાં પ્રશ્નપત્રમાં ઉત્તિર્ણ (પાસ) થયા બાદ જ બીજું પ્રશ્નપત્ર આપી શકાય છે. પ્રાજ્ઞ પરીક્ષામાં ફક્ત પહેલું પ્રશ્નપત્ર અથવા ફક્ત બીજું પ્રશ્નપત્ર આપનારે પાસ થવા માટે તે પેપરમાં ૪૫ ગુણ મેળવવા ફરજિયાત છે.
 - જે પરીક્ષાર્થીએ પ્રાજ્ઞના બંને પ્રશ્નપત્રમાં રજીસ્ટ્રેશન કરાવેલ હોય અને તે પરીક્ષાર્થી કોઈપણ એક પ્રશ્નપત્ર જ આપે અને બીજા પ્રશ્નપત્રમાં ગેરહાજર રહે તો એક જ પ્રશ્નપત્રની આપેલી જવાબવહી તપાસવામાં આવશે નહિ. જે પરીક્ષાર્થીએ પ્રાજ્ઞના બંને પ્રશ્નપત્ર આપ્યાં હોય તેણે પાસ થવા ૮૦ ગુણ મેળવવા પડશે.
 - પ્રાજ્ઞ પરીક્ષા આપતા પરીક્ષાર્થીઓ પાસ ધ્યાન રાખે કે જે પરીક્ષાર્થીઓ અલગ અલગ વર્ષે પ્રશ્નપત્ર પહેલું અને બીજું આપે છે તેઓએ પ્રથમ પ્રશ્નપત્ર ૪૫ કે તેથી વધુ ગુણે પાસ કર્યા પછી બીજું પ્રશ્નપત્ર વધુમાં વધુ એક જ વર્ષના વિરામ બાદ આપવાનું રહેશે. એકથી વધુ વર્ષની ગેરહાજરી બાદ આપેલું બીજું પ્રશ્નપત્ર માન્ય ગણાશે નહિ. તે પરીક્ષાર્થીએ ફરીથી પ્રાજ્ઞનું પ્રશ્નપત્ર એક અથવા બંને પેપર આપવાના રહેશે.
 - પ્રાજ્ઞ પરીક્ષાના પારિતોષિક વિજેતાની યાદીમાં આવતા પરીક્ષાર્થીઓ પૈકી જેમણે પ્રાજ્ઞના બંને પ્રશ્નપત્ર સાથે એક જ વર્ષે આપ્યા હોય તેમને ૧૦ ટકા ગુણ પ્રશસ્તિરૂપે મળશે અને તેવી રીતે પરીક્ષાર્થી ઈનામ માટે યોગ્ય ગણાશે.
 - નોંધ :- જે પરીક્ષાર્થીઓએ ભારતની પ્રવીણ પરીક્ષા પાસ કરી છે તેવા જ પરીક્ષાર્થીઓ પ્રાજ્ઞ-૧ પરીક્ષા આપી શકશે.
૧૪. અયોગ્ય રજીસ્ટ્રેશન !!! પરિણામ મળશે નહિ !!!

વિભાગ - ૧ : સહજાનંદ ચરિત્ર - પંદરમી આવૃત્તિ, ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૫

પ્ર.૧ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. [૮]

૧. “તમારી સાધુતા વાત કરશે.”

કોણ કહે છે ?કોને કહે છે ?

ક્યારે કહે છે ?

.....

.....

૨. “મહાદેવજી-રુદ્રને રાજી કરવા આ પારો બંધાવ્યો છે.”

૩. “અમારો ગરુડ આવે છે.”

પ્ર.૨ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ) [૬]

૧. મહારાજે બાળકને ખોળામાં બેસાડી બે કેરી આપી.

.....

.....

.....

.....

૨. મહારાજે પૂછ્યું : ‘સહજાનંદી કોઈ નહિ ને ?’

૩. મહારાજે સુરાખાયરને પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે એકાવન માળા ફેરવવાની આજ્ઞા કરી.

પ્ર.૩ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) [૫]

૧. ગુણાતીતનો મહિમા

૨. અણછાજતા સ્વભાવ મૂકવા.

૩. ભુજમાં મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

પ્ર.૪ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો.

[૫]

૧. કઠપૂતળીના નાયકને મહારાજે કયો વેશ ભજવવાનો કહ્યો ?

.....
.....

૨. મહારાજે કચ્છના હરિભક્તોને અંતર યોખું રાખવાનું કેમ કહ્યું ?

૩. લોલંગર બાવો કેડે શું બાંધતો ?

૪. અમદાવાદમાં મંદિર બાંધવા માટે શ્રીજીમહારાજને કોણે જમીન અર્પણ કરી ?

૫. ચોકાપાણી કર્યા પછી મહારાજ શું કરતા ?

પ્ર.૫ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. [૪]

નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ જ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. ત્યાગીઓના સદ્ગુણો

(૧) ☐ દેહદમન

(૨) ☐ અહિંસા

(૩) ☐ સતત વિચરણ

(૪) ☐ ઇન્દ્રિયો જીતવી

૨. લાલજીમાંથી નિષ્કુળાનંદ

(૧) ☐ અમારા માટે પાણી લઈ આવો.

(૨) ☐ ત્યાગી બનાવ્યા.

(૩) ☐ સાસરેથી ભિક્ષા મંગાવી.

(૪) ☐ આખા ગામના જીવોનું કલ્યાણ થાત.

પ્ર.૬ નીચે આપેલાં વિધાનોમાં ખાલી જગ્યા પૂરો.

[૪]

૧. માં ઘેલા નદીના ટેકરાની જગ્યા આપવાની ના પાડી.

૨. માં મહારાજે વગડાના ને પોતાના હાથે જમાડ્યા.

૩. ખ્રિસ્તી મિશનના વડા હતા.

૪. આ. સં. ૧૮૭૪માં સાહેબે મહારાજને માં પધારવાનું આમંત્રણ આપ્યું.

વિભાગ - ૨ : સત્સંગ વાચનમાળા ભાગ-૨ - દસમી આવૃત્તિ, ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૪

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો.

[૮]

૧. “તમારાં છોકરાં શું ખાશે ?”

કોણ કહે છે ? કોને કહે છે ?

ક્યારે કહે છે ?

.....
.....

૨. “ખાડા-ટેકરા આવે છે તેથી ઢોલિયો હલે છે.”

૩. “ઘી, ગોળ કેમ રહેવા દીધાં ?”

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં વાક્યોનાં કારણો જણાવો. (બે થી ત્રણ લીટીમાં જ)

[૪]

૧. ઇન્દ્રજીભાઈ અખંડાનંદ બ્રહ્મચારી થયા.

.....

૨. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનો મહિમા કહ્યો.

પ્ર.૯ ‘નિઃસ્વાદી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ’ - પ્રસંગ ઉપર પંદર લીટીમાં ટૂંકનોંધ લખો. (વર્ણનાત્મક) [૫]

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. [૪]

૧. દરબારમાં સાધુઓને ઉતારી દાદાએ ક્યાં રહેવાનું વિચાર્યું ?

૨. જાગા સ્વામી નિત્ય શેનો પાઠ કરતા ?

૩. શાસ્ત્રીજી મહારાજે પ્રથમ મંદિર ક્યાં કર્યું અને કોની મૂર્તિઓ પધરાવી ?

૪. મહારાજે પોતાનું ઘર ક્યાં માન્યું હતું ?

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો. [૬]

વિષય :- જાગાભક્તે પાળેલ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની અનુવૃત્તિ

૧. આચાર્યશ્રી રઘુવીરજી મહારાજ જૂનાગઢમાં પધાર્યા હતા. ૨. જાગાભક્તનાં બહેને જાગાભક્તને ત્યાગી થવાની રજા આપી. ૩. સ્વામીએ જાગા સ્વામીને મહારાજની મૂર્તિનાં ત્રણ સુખ આપ્યાં. ૪. સાંખડાવદરના બીડમાં મંદિરનું એંસી હજાર પૂજા ખડ પડ્યું હતું તેની સ્વામીને ચિંતા હતી. ૫. જાગાભક્તે સ્વામીનો સાડા સોળ વર્ષ સમાગમ કર્યો. ૬. સ્વામીએ જાગાભક્તને સાંખડાવદરના બીડમાં જશો ? તેમ પૂછ્યું. ૭. જાગાભક્ત રાજી થકા સાંખડાવદરના બીડમાં જવા તૈયાર થયા. ૮. જાગાભક્તને બીજા ટોકે તે ભગતજીથી સહન થતું નહીં. ૯. જાગાભક્તે કહ્યું, ‘હું તો આપનો સેવક છું. આપની આજ્ઞા એ જ મારે માટે સમૈયો છે.’ ૧૦. જાગાભક્તને રામાનંદ સ્વામીના વખતમાં દેહ ન ધરાયો તે જ વાતની ઉદાસીનતા થઈ. ૧૧. મને તો ‘જા’ એમ જ કહેવું. ૧૨. અમારા અંતકાળ વખતે સ્વામી અમને તેડવા પધારે.

(૧) ફક્ત સાચા નંબરો

(૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા ખોટાં વાક્યોને મથાળાના સંદર્ભમાં સાચાં લખો.

[૪]

નોંધ : સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

ઉદાહરણ :- વિદ્યાવારિધિ સદ્ગુરુ શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામી :- ઈ. સ. ૧૮૭૨ના મહા વદ નોમની રાત્રે નિત્યાનંદ સ્વામીએ અમદાવાદમાં આચાર્યશ્રી અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ, ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, પરમચૈતન્યાનંદ સ્વામી, કૃપાનંદજીની હાજરીમાં કારણ દેહનો ત્યાગ કર્યો.

જવાબ :- વિદ્યાવારિધિ સદ્ગુરુ શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામી :- સંવત ૧૯૦૮ના માગશર સુદ ૮ના દિવસે નિત્યાનંદ સ્વામીએ વરતાલમાં આચાર્યશ્રી રઘુવીરજી મહારાજ, ગોપાળાનંદ સ્વામી, શુકમુનિ, શૂન્યાતીતાનંદજી વગેરે સંતોની હાજરીમાં ભૌતિક દેહનો ત્યાગ કર્યો.

૧. પ્રેમસખી પ્રેમાનંદ :- જેને આ કીર્તનમાં કહ્યું એવી રીતનું મનન થતું હોય તે તો સ્થૂળ, સૂક્ષ્મ ને કારણના પાશ થકી મુકાયો છે.

જ.

૨. મુકુંદાનંદ વર્ણી :- ગઢડામાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામી પાર્ષદોની જોડ બાંધતા હતા ત્યારે નિત્યાનંદ બ્રહ્મચારીએ પૂછ્યું, ‘આ અખંડાનંદ સ્વામીની જોડ કોણ છે ?’

૩. વિદ્યાવારિધિ સદ્ગુરુ શ્રી નિત્યાનંદ સ્વામી : ફરતાં ફરતાં રાજસ્થાનમાં આવી તેમણે નાથદ્વારા તીર્થની પણ યાત્રા કરી. નાથદ્વારાથી પાછા ફરતા તેઓ મહેસાણા આવ્યા.

૪. ભક્તરાજ દાદાખાયર : આ વખતે ગઢાળીથી જીવાખાયર અને તેમના બનેલી રાઠોડ ધાધલ કંઈ કામ પ્રસંગે અહીં આવી પહોંચ્યા.

વિભાગ - ૩ : નિબંધ

પ્ર.૧૩ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ એક ઉપર આશરે ૩૦ લીટીમાં નિબંધ લખો.

[૧૦]

૧. સિદ્ધાંતપુરુષ : બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ. (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : ફેબ્રુઆરી - ૨૦૧૫, પા.નં. ૪-૫)

૨. ધારી તીર્થમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજની બાળલીલાઓની સ્મૃતિ.

(સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : માર્ચ-એપ્રિલ - ૨૦૧૫, પા.નં. ૬૮-૭૩)

૩. પરાત્પર અનુભૂતિના તાર રણઝણ્યા. (સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ : ઓગસ્ટ - ૨૦૧૫, પા.નં. ૧૩-૧૭)

()

.....

.....

.....

❧ પછીના પૃષ્ઠોમાં ઉપરોક્ત ત્રણેય નિબંધોનું વર્ણન દર્શાવેલ છે.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

* * *

❧ અગત્યની જાહેરાત : તમામ પરીક્ષાર્થીઓ આપણી સંસ્થાની નીચે દર્શાવેલી website - link પરથી જૂનાં વર્ષોના પ્રશ્નપત્રો તથા તેના ઉકેલપત્રો નિઃશુલ્ક ડાઉનલોડ કરી શકશે તથા તેની પ્રિન્ટ પણ કાઢી શકશે.

<http://www.baps.org/Satsang-Exams.aspx>

પરીક્ષાર્થી શ્રી,

સસ્નેહ જય શ્રી સ્વામિનારાયણ

સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષા માર્ચ ૨૦૧૬ના નિબંધોની પૂર્વ તૈયારી માટે

નીચે જણાવેલ માર્ગદર્શન અને સૂચનો ધ્યાનમાં લેવા વિનંતી.

૧. નિબંધ એટલે કોઈ નિશ્ચિત વિષય ઉપર વ્યવસ્થિત, ચિંતનપૂર્વક અને મુદ્દાસરનું લખાણ. સત્સંગ શિક્ષણ પરીક્ષામાં પૂછાતા નિબંધો સામાન્ય જ્ઞાનના આધારે, પરીક્ષાર્થીના દૈનિક જીવનમાં સત્સંગના સદ્વાચન અને કથા શ્રવણ અને મનન દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાનની કસોટી કરતા ૩૫ થી ૪૦ લીટીમાં લખવાના હોય છે.
૨. પરીક્ષાર્થીઓની માગણીને માન આપીને આ વર્ષે પ્રી-ટેસ્ટમાં પૂછાનાર નિબંધોના વિષયો અગાઉથી પરીક્ષાર્થીના એકાઉન્ટમાં અપલોડ કરવામાં આવ્યા છે.
૩. પ્રી-ટેસ્ટમાં જે તે પરીક્ષામાં પૂછાનાર નિબંધોના ત્રણે ત્રણ વિષયો આપવામાં આવ્યા છે. માર્ચ ૨૦૧૬ની ફાઈનલ પરીક્ષામાં આ ત્રણ વિષયોમાંથી કોઈપણ એક નિબંધ ચોક્કસપણે પૂછાશે જ. માટે જો આપ આ ત્રણે ત્રણ વિષયો તૈયાર કરશો તો આપ ચોક્કસપણે એક નિબંધ મુખ્ય પરીક્ષામાં ખૂબ જ સારી રીતે લખી શકશો.
૪. આ નિબંધોનું સામાન્ય બંધારણ, લખાણ(મેટર) જૂના ‘સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ’માંથી લેવામાં આવે છે.
૫. અહીં આપેલા નિબંધોનું લખાણ કેવળ દિશા સૂચક છે. આ જ લખાણ ગોખીને પરીક્ષામાં લખવાની જરૂર નથી. આથી વિશેષ સારા મુદ્દાઓનું ચિંતન-મનન કરી આપની રીતે પૂર્વ તૈયારી કરીને લખી શકો છો.
૬. ગુજરાતી માધ્યમ (ભાષા) સિવાયના પરીક્ષાર્થીઓ માટે : આ નિબંધોનું મૂળ પ્રકાશન ગુજરાતી ભાષામાં જ હોવાથી તેનું શબ્દશઃ ભાષાંતર ન કરતાં, તેનો ભાવાર્થ સમજીને પરીક્ષાર્થીએ પોતાની રીતે સમજીને તૈયારી કરવાની રહેશે. પરીક્ષા કાર્યાલય અંગ્રેજી કે હિન્દી ભાષામાં આ નિબંધોનું ભાષાંતર આપી નહિ શકે. તેથી ભાષાંતર કરવા અંગેનો પત્રવ્યવહાર કે ઈ-મેલ પણ પરીક્ષા કાર્યાલયને કરશો નહિ તેવી નમ્ર વિનંતી છે.
૭. ગુજરાતી ભાષા વાંચી, લખી કે બોલી ન શકતા હોય તેવા પરીક્ષાર્થીઓએ માતા-પિતા, વડીલો કે અન્ય સ્વજનો-સ્નેહીઓ પાસે વંચાવીને નિબંધનો ભાવાર્થ સમજી પોતાની રીતે, પોતાના શબ્દોમાં લખીને તૈયારી કરવાની રહેશે.
૮. One essay from the list of essays will be asked in the Final Examination of March-2016.

સત્સંગ પરિચય

નિબંધ - ૧

સિદ્ધાંતપુરુષ : બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ.

Person of Principle: Brahmaswarup Shastriji Maharaj.

‘સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ’નો આ અંક મુદ્રણમાં જઈ રહ્યો હતો ત્યારે આજથી ૭૬ વર્ષ પહેલાં ‘સ્વામિનારાયણ પ્રકાશ’ની સ્થાપના કરનારા બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજનો ૧૫૦મો જન્મ જયંતી મહોત્સવ વડોદરા ખાતે ભવ્યતા અને દિવ્યતાથી ઊજવાઈ રહ્યો હતો.

એ ૧૫૦મો જન્મોત્સવ એટલે કે સાર્થ શતાબ્દી મહોત્સવ એક શુદ્ધ આધ્યાત્મિક સિદ્ધાંતનો મહોત્સવ હતો.

બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજ એક સિદ્ધાંત પુરુષ હતા. સિદ્ધાંત માટે જીવવું અને સિદ્ધાંત માટે મરવું એ એમનું જીવનલક્ષ્ય હતું. એમને પરમ સત્યમાં રસ હતો, સિદ્ધાંતમાં રસ હતો. અને એ પણ, પોતે મનથી માની લીધેલા સિદ્ધાંતમાં નહીં, ભગવાન સ્વામિનારાયણના દૃઢગત સિદ્ધાંતમાં જ રસ હતો. એ સમજવા માટે જ તેઓ, ભગવાન સ્વામિનારાયણ સાથે ૧૨ વર્ષ રહેલા સદ્ગુરુ વિજ્ઞાનાનંદ સ્વામી પાસે સેવક તરીકે રહ્યા હતા. તેમની પાસેથી એમણે શું પ્રાપ્ત કર્યું હતું તે વર્ણવતાં તેઓ કહે છે : ‘હું ૧૫ વર્ષની ઉંમરે ત્યાગી થયો હતો. મારા ગુરુ વિજ્ઞાનાનંદ સ્વામી શ્રીજીમહારાજ સાથે રહેલા અને મહારાજનો અપાર મહિમા તેમણે જાતે જોયો હતો અને અનુભવ્યો હતો. શાસ્ત્રોમાં તો અનેક વાતો કહી છે પણ આ તો પોતાના અનુભવની વાત છે. મારા ગુરુ થકી જ શ્રીજીમહારાજના ભગવાનપણાની અને સર્વોપરીપણાની વાત મેં નક્કી કરી છે. શ્રીજીમહારાજે અનેકને અવતારાદિકનાં દર્શન કરાવ્યાં હતાં. મારા ગુરુ પાસેથી આ બધા પ્રસંગો સાંભળ્યા છે.’

પરંતુ, એ સર્વોપરિ ભગવાન સ્વામિનારાયણનો સિદ્ધાંત શો હતો ? નવયુવાન શાસ્ત્રીજી મહારાજની એ ખોજ હતી, અને તેમને પ્રથમ દર્શને જ લાગ્યું કે બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રાગજી ભક્ત પાસે એ ખોજ પૂરી કરવાની પ્રખર ક્ષમતા છે. વિચક્ષણ શાસ્ત્રીજી મહારાજ એ પણ જોઈ શક્યા હતા કે, પ્રાગજી ભક્તની વાણીમાં નિતાંત સત્ય અને સ્વાનુભવનું ઊંડાણ તો હતું જ, પરંતુ એથીય વિશેષ, ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં વચનામૃતોનું નિર્ભળ અને પ્રામાણિક સમર્થન હતું. ખુદ વિજ્ઞાનાનંદ સ્વામીએ પણ સમર્થન આપતાં પોતાના આ લાડીલા સેવક શાસ્ત્રી યજ્ઞપુરુષદાસજીને કહ્યું હતું : ‘પ્રાગજી ભક્ત તો અપરોક્ષાનુભવી બ્રહ્મસ્થિતિવાળા સત્પુરુષ છે. તેમણે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી પાસેથી બસો બાસઠ વચનામૃતનાં રહસ્ય તથા મુદ્દા યથાર્થ જાણ્યા છે. માટે તેમણે સમજાવેલો સિદ્ધાંત યથાર્થ છે, તેમાં શંકાને જરા પણ સ્થાન નથી. તમારે એમની સાથે હેત થયું છે તો પૂરું હેત કરજો અને સમાગમ કરી લેજો.’

બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રાગજી ભક્તનો સમાગમ થયો. મંથન થયું. અને નવનીત તારવ્યું : ‘અક્ષરપુરુષોત્તમ’ના સનાતન વૈદિક સિદ્ધાંતનું. અક્ષરરૂપ થઈને પુરુષોત્તમની ભક્તિ કરવી - એ ભગવાન સ્વામિનારાયણનો સત્ય સિદ્ધાંત છે, એ જ અનંત જીવો માટે મુક્તિનું દ્વાર છે. અક્ષર એટલે અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને પુરુષોત્તમ એટલે ભગવાન સ્વામિનારાયણ. ઇતિહાસને નજરે નિહાળનારા સંતો-ભક્તોને મળી મળીને વિચક્ષણ બુદ્ધિથી શાસ્ત્રીજી મહારાજે આ સિદ્ધાંતની ખરાખરીનાં પ્રમાણો સિદ્ધ કર્યાં.

ખોજ પૂર્ણ થઈ. સનાતન જ્ઞાનનો સાક્ષાત્કાર થયો. યજ્ઞપુરુષદાસજી એ સ્વાનુભવની વાત કરતાં કહે છે : ‘બ્રહ્મસ્વરૂપ ભગતજી મહારાજનો મને સંબંધ થયો. તેઓ અતિ અદ્ભુત સિદ્ધદશાવાળા અપરોક્ષાનુભવી પુરુષ હતા. તેમનાથી સમજેલી તમામ વાત (મેં) સિદ્ધ કરી છે...’

પરમ સત્ય લાધું, હવે શું ? શાસ્ત્રીજી મહારાજ પાસે આ સવાલનો જવાબ પણ હૈયે હતો. તેમણે તે જ ક્ષણથી પોતાનું કર્તવ્ય પણ નિશ્ચિત કરી લીધું હતું. તેઓ લખે છે : હવે ‘શ્રીજીમહારાજ ને સ્વામીના સિદ્ધાંત પ્રમાણે સમજણથી બીજાને સમજાવવા એ (મારું) કર્તવ્ય છે.’ પોતાને લાધેલાં, અનુભવાયેલાં દિવ્ય સુખ અને દિવ્ય જ્ઞાનની લહાણી એ જ કર્તવ્ય !

અને એના માટે જીવન યા હોમ કરીને તેઓ જીવનના છેલ્લા શ્વાસ સુધી ઝંઝૂમતા રહ્યા. પ્રયંડ સંઘર્ષ અને પ્રખર તપસ્યાની તાવણીમાંથી તેઓ પસાર થયા, પરંતુ પોતાના કર્તવ્યને પૂર્ણપણે સફળ કરીને રહ્યા. એમના આ કૃતસંકલ્પમાંથી જ ઉદ્ભવી આજની વિશ્વવ્યાપી સંસ્થા : ‘બોયાસણવાસી શ્રી અક્ષરપુરુષોત્તમ સ્વામિનારાયણ સંસ્થા.’ જેનું લક્ષ્ય હતું – ભગવાન સ્વામિનારાયણના શુદ્ધ વૈદિક સિદ્ધાંતનું પ્રવર્તન.

આજે એ બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થાના લાખો ભક્તો શાસ્ત્રીજી મહારાજ પ્રત્યે કૃતજ્ઞતાપૂર્વક તેઓની ૧૫૦મી જન્મજયંતી દબદબાપૂર્વક ઊજવે છે તે તેમના પ્રત્યેનો આદર સૂચવે છે. પરંતુ શાસ્ત્રીજી મહારાજે એમના જીવન દરમ્યાન ક્યારેય મનાવા-પૂજાવાની ઈચ્છા કરી નથી કે કોઈનેય એવી ઈચ્છા કરવા દીધી નથી. તેઓ હંમેશાં ભગવાન સ્વામિનારાયણના અદના સેવક થઈને વર્ત્યા છે. એ એમનો જીવનસિદ્ધાંત હતો. મહારાજ સયાજીરાવ ગાયકવાડથી લઈને બે વખત કાર્યકારી વડાપ્રધાન થયેલા ગુલઝારીલાલ નંદા અને અમદાવાદના ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠીઓ ચીમનભાઈ ગિરધરભાઈ કે મંગળભાઈ ગિરધરભાઈથી (જેમના નામે સી.જી. રોડ અને ટાઉન હોલ વિખ્યાત છે) લઈને ભાગવતના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન વિશ્વનાથ શાસ્ત્રી સુધી સૌ કોઈ શાસ્ત્રીજી મહારાજથી પ્રભાવિત હતા. છતાં શાસ્ત્રીજી મહારાજે ક્યારેય મનાવા-પૂજાવાનો સંકલ્પ પણ કર્યો નથી.

ક્યારેક ભક્તોએ ઉત્સાહના અતિરેકમાં આવી જઈને શાસ્ત્રીજી મહારાજને ભગવાન તરીકે સંબોધ્યા ત્યારે શાસ્ત્રીજી મહારાજે એમને સોય ઝાટકીને સંભળાવી દીધું છે કે સર્વોપરિ ભગવાન તો એક સ્વામિનારાયણ જ છે. અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી એમના અનન્ય ભક્ત છે. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીરૂપ થઈને શ્રીજીમહારાજની ભક્તિ કરવી એ જ સિદ્ધાંત છે. એ સિવાય બીજો કોઈ સિદ્ધાંત આપણે રાખવો નહીં.

બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના સાર્ધ શતાબ્દી પર્વે પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજની પ્રેરણાથી છેલ્લા એક વર્ષથી અનેકવિધ કાર્યક્રમો દ્વારા લાખો હરિભક્તો એ સિદ્ધાંતને ઘૂંટી રહ્યા હતા. એ સિદ્ધાંતની પ્રતીતિ કરાવતાં સૂત્રોનું લાખોની સંખ્યામાં લેખન કરીને હરિભક્તોએ તેની સવિશેષ દૃઢતા કરી છે. સાર્ધ શતાબ્દી મહોત્સવના સ્થળ પર એ હજારો સિદ્ધાંતપોથીઓની વેદિકા પર બિરાજમાન શાસ્ત્રીજી મહારાજ કેટલા પ્રસન્ન થતા હશે!

વડોદરા ખાતે શાસ્ત્રીજી મહારાજનો સાર્ધ શતાબ્દી મહોત્સવ ભવ્યતાપૂર્વક ઊજવાયો અને દોઢ લાખથી વધારે હરિભક્તોએ ઉપસ્થિત રહીને બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજનાં ચરણોમાં ભાવાંજલિ અર્પણ કરી, એ માત્ર પ્રતીકાત્મક હતું. પરંતુ ખરો મહોત્સવ તો હરિભક્તોના જીવનમાં ઊજવાયો છે. એ મહોત્સવ સિદ્ધાંતની દૃઢતાનો હતો.

બ્રહ્મસ્વરૂપ શાસ્ત્રીજી મહારાજના એ દિવ્યકાર્યને બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજ અને પ્રગટ બ્રહ્મસ્વરૂપ પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજે જગતભરમાં વિસ્તાર્યું છે. શાસ્ત્રીજી મહારાજના સાક્ષાત્ સ્વરૂપ સમાન પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજ આ પ્રસંગે પ્રત્યક્ષ ઉપસ્થિત નહોતા રહ્યા, પરંતુ તેમના વતી તેમના પ્રાણપ્યારા શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજ આ મહોત્સવમાં સાંનિધ્ય આપવા માટે પધાર્યા હતા. પૂજ્ય મહંત સ્વામીએ સમારોહમાં આશીર્વાચન આપતાં માર્મિક રીતે કહ્યું હતું કે ‘અત્યાર સુધી પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રી જ્યાં જતાં ત્યાં શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજને સાથે લઈને જતા, અને આજે હરિકૃષ્ણ મહારાજ સ્વામીશ્રીને સાથે લઈને અહીં આવ્યા છે.’

સાથે જ, સમગ્ર મહોત્સવમાં પ્રત્યક્ષ સ્વામીશ્રીના સાંનિધ્યની દિવ્યતા સૌને અનુભવાતી હતી. સાર્ધ શતાબ્દી મહોત્સવના જય જયકારો સાથે સતત ચાર કલાક સુધી ચાલેલો એ સમારોહ સંપન્ન થયો, ત્યારે સૌ કોઈના હૃદયમાં શાસ્ત્રીજી મહારાજને સાચા અર્થમાં ભાવાંજલિ અર્પણ કર્યાનો એક સંતોષ હતો.

સાર્ધ શતાબ્દી મહોત્સવની એ રંગારંગ ઉજવણીની વિશેષ વિગતો આવતા અંકે વિશેષાંક રૂપે માણીશું ત્યાં સુધી સૌને જય સ્વામિનારાયણ.

— સાધુ અક્ષરવત્સલદાસ ◆

ધારી તીર્થમાં બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજની બાળલીલાઓની સ્મૃતિ

Memories of Brahmaswarup Yogiji Maharaj's Childhood Incidents in Dhari.

બ્રહ્મસ્વરૂપ યોગીજી મહારાજ ધારી ગામે સંવત ૧૯૪૨માં વૈશાખ વદ-૧૨ના દિવસે પ્રગટ થયા. ‘પુત્રનાં લક્ષણ પારણામાંથી’ એ કહેવત મુજબ તેમનું શૈશવ લોકોત્તર હતું. સામાન્ય બાળક કરતાં તેઓ ઘણી ઉચ્ચ ભૂમિકા પર બિરાજતા હતા. એ તેમના જીવનપ્રસંગોથી જાણવા મળે છે. તેમનું બાલ્ય નામ ઝીણાભાઈ હતું. માતા પુરીબાઈની ભક્તિના સંસ્કાર તેમનામાં સાંગોપાંગ ભર્યા હતા. પિતા દેવચંદભાઈને જૂનાગઢના સંતો જાગા સ્વામી, બાલમુકુન્દદાસ સ્વામી, કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામી વગેરેના સમાગમથી ગુણાતીતજ્ઞાન લાધ્યું હતું. તેમનો આ વારસો ઝીણાભાઈમાં ઊતર્યો હતો.

સહેજ શ્યામળું શરીર : વિશાળ લલાટ : અણિયાળી સ્નેહાળ આંખો : નખશિખ પવિત્ર આ ઝીણાભાઈ બાળપણથી જ યોગીન્દ્ર જણાતા હતા. આ સંસારથી તેઓ સદા વિરક્ત રહેતા. ઓછું બોલતા. એમનાં કોમળ, નિર્મળ ચક્ષુમાંથી નિરંતર ક્રુણા અને પ્રેમની સરવાણી વહ્યા કરતી. એમનાં બંને ચરણો ઊર્ધ્વરેખાથી શોભતા હતા. તેઓ આજ્ઞાનબાહુ હતા. એમના મુખ ઉપર સદાય દિવ્ય હાસ્ય રમી રહેતું.

માતા પુરીબા ખેત-મજૂરીએ જતાં ત્યારે બાળ ઝીણાભાઈને સાથે લઈને જતાં. ઝીણાભાઈને એક વૃક્ષ નીચે આસન ઉપર હેતથી સુવાડતાં. પુરીબા સાથે ગામની બીજી સ્ત્રીઓ પણ ખેત-મજૂરીએ આવતી ત્યારે આ જ રીતે પોતાનાં બાળકોને ઝાડને છાંયે સુવાડી દે અને કાલાં વીણે, પણ તે બાળકો પોતાની માને ન જુએ એટલે મોટેથી રડવા લાગે. તેથી ખેતરનો માલિક ગુસ્સે થઈ જાય. દરેક બાળકની માને ગાળો દે, વઢે અને કહે : ‘આ તમારાં રોતલ છોકરાંને લઈને શું કામ ખેતરે આવો છો ?’

આ રોજિંદો ક્રમ બની ગયો હતો, પણ પુરીબાઈને તે ક્યારેય કશું કહે નહીં. ઊલટું, આદરથી ઝીણાની સામે જોઈ રહે અને કહે : ‘આ તમારો ઝીણો બહુ ચમત્કારી બાળક છે. જુઓ, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની જેમ કાયમ જમણા પગનો અંગૂઠો ચૂસ્યા કરે છે. તે મોટો થશે ત્યારે સૌ એને આદર આપશે, બધાનો માનીતો થશે.’

આમ, ઝીણાની પ્રતિભા નાનપણથી પ્રસરતી જતી હતી. જે કોઈ એમને જુએ તે એમની નિર્દોષ મૂર્તિમાં આકર્ષાયા વિના રહેતા નહીં.

એક વાર દિવસ આથમતાં કામ પૂરું થવાથી પુરીબા તથા બીજી બાઈઓ જ્યાં સૌએ બાળકોને સુવાડ્યાં હતાં ત્યાં આવ્યાં. જોયું તો ઝીણો ન મળે. તેમનો જીવ તાળવે ચડી ગયો. તે વખતે રાની પશુની બીક બહુ રહેતી. તેથી તેમના મનમાં ફડક પેઠી : ‘કોઈ રાની પશુ આવીને ઝીણાને ઉપાડી ગયું હશે તો ?’ પુરીબા રડવા લાગ્યાં. સૌ બાઈઓ પણ ચિંતાતુર બની ગઈ. ખેતરનો માલિક આવ્યો અને આસપાસ તપાસ શરૂ કરી દીધી.

આ તપાસની દોડધામ ચાલતી હતી એ દરમ્યાન ખેતરના બીજા શેઠા તરફથી મંદ ગતિએ ઝીણાભાઈ ચાલ્યા આવતા હતા. સૌ એ તરફ ગયાં.

દોડીને પુરીબાએ ઝીણાને તેડી લીધો. એમની આંખમાં હર્ષનાં આંસુની ધારા ચાલી. ત્યારે ઝીણો તો હાથ લાંબો કરી આંગળીથી કંઈ બતાવતો હતો ! સૌને આશ્ચર્ય થયું. ખેતરનો માલિક કહે : ‘ઝીણો કંઈક બતાવે છે, આપણે એ બાજુ જઈએ.’ ખેતરના શેઠા પાસે જઈને જોયું તો વીણેલા કપાસની ગાંસડીઓ બાંધેલી પડી હતી. સૌ સમજી ગયાં. ખેતરનો માલિક કહે :

‘આપણે બીજી બાજુ હતાં ત્યારે ચોર આવેલા, પણ આ ઝીણાએ જરૂર રૌદ્ર સ્વરૂપ દેખાડ્યું હશે, તેથી ચોર નાસી ગયા હશે !’

એકવાર જૂનાગઢથી ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના કૃપાપાત્ર સ્વામી જાગા ભક્ત ધારી પધાર્યા હતા. તે વખતે ચાર-પાંચ વર્ષની ઉંમરના ઝીણાભાઈના મસ્તકે તેમણે હાથ મૂકી આશીર્વાદ આપ્યા હતા. કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામી તો ધારીમાં વારંવાર પધારતા અને ગુણાતીત જ્ઞાનનો પુનિત પ્રકાશ પાથરતા. તેમની દષ્ટિ ઝીણા પર પડી ગઈ હતી !

ઝીણાભાઈ બાલ્યાવસ્થાની ચંચળ વૃત્તિઓથી પર હતા. એ ખૂબ જ શાંત હોવાથી સદા મૌન જ સેવતા. તેથી તેઓ આખા ગામના લાડકવાયા બની ગયા હતા. નિશાળમાં સહપાઠી બાળકોને તેઓ ભગવદ્-ભક્તિની વાતો સંભળાવતા અને આગ્રહ કરીને સ્વામિનારાયણ મંદિરમાં દર્શને લઈ જતા. આવો અસાધારણ ભક્તિભાવ અને હૃદયની કુમાશ જોઈ સૌ તેમના બાળસ્વરૂપમાં ખેંચાતાં.

ઝીણાભાઈને પાંચ વર્ષની વયે નિશાળે બેસાર્યા. તીવ્ર સ્મરણશક્તિથી તેઓ અભ્યાસમાં પ્રથમ જ આવવા લાગ્યા. તેઓ ૭ વર્ષના હતા ત્યારે એક વખત અચાનક લીમડાના વૃક્ષ ઉપર છેક ઊંચી ડાળે ચઢી ગયા. તે જોઈ મોટાભાઈ કમળશીભાઈ કહે : ‘ઝીણા ! કેમ ઉપર ચઢી ગયો ?’

ઝીણાભાઈ કહે : ‘હું તો છપ્પૈયાનાં દર્શન કરવા માટે ચઢ્યો છું. તમારે દર્શન કરવાં છે ? અહીં ઉપર આવો. તમને પણ દર્શન થશે.’ કમળશીભાઈ ઝીણાભાઈની વાત હંમેશાં સાચી માનતા. કેમ કે તે કદી વાતચીતમાં કે મજાકમાં પણ જૂઠું બોલતા નહીં. તેથી કુતૂહલવશ એ ઝાડ ઉપર ઝીણાભાઈ પાસે ગયા અને સાચે જ તેમને છપ્પૈયાનાં દર્શન થયાં !

ભગવાન સ્વામિનારાયણની ભક્તિ અને આત્મજ્ઞાનની અલમસ્ત ખુમારી એમનામાં બાળપણથી જ જોવામાં આવતી.

ધારી ગામને પાદર શેત્રુંજી, ઢેઢિયો અને નાતાળિયો ત્રણ નદીઓનો સંગમ થાય છે. તેમાંથી નીકળતો એક પ્રવાહ પુલ નીચે ‘પાતળિયો’ ઝરા નામે પ્રસિદ્ધ છે. ત્યાં ઝીણાભાઈ રોજ પરોઢિયે સ્નાન કરવા જતા અને સ્થિતપ્રજ્ઞની અદાથી ધ્યાનમાં બેસી શ્રીહરિની મૂર્તિમાં તલ્લીન બની જતા. એ વખતે તપોવનના કોઈ ઋષિકુમારના ઓજસપૂર્ણ ભાવો તેમની મુખરેખાઓ ઉપર અંકાઈ જતા. ઘણીવાર સાથે જતા સમવયસ્ક સખાઓને ઝીણાભાઈના આવા વર્તનથી ખૂબ કુતૂહલ થતું.

ઝીણાભાઈ જમવા બેસે ત્યારે બધું મેળવી, પાણીની અંજલિ નાંખીને જમી લેતા. રોટલા સાથે છાશ લેતા, પણ દૂધ લેતા નહીં. જો કે પુરીબા પરાણે દૂધ આપતાં. રસોઈ અંગે ક્યારેય કોઈપણ પ્રકારની ફરિયાદ કરતા નહીં.

તેઓ સ્વભાવે આનંદી હોવા છતાં પંચવિષય, લગ્ન આદિનાં ગીતો કે રજોગુણી પ્રવૃત્તિથી દૂર રહેતા. એકવાર કમળશીભાઈના વેવિશાળ પ્રસંગે પુરીબા સાથે ચાનગઢ ગયેલાં. ત્યાં સ્ત્રીઓએ જ્યારે ફટાણાં ગાવાં શરૂ કર્યાં ત્યારે ઝીણાભાઈ ગામના રામજી મંદિરમાં ચાલ્યા ગયા. જમવાનો સમય થયો. ઘરના કોઈ સભ્યને પણ ખબર ન હતી કે ઝીણાભાઈ ક્યાં ગયા છે ! તપાસ શરૂ થઈ. પૂછપરછ કરતાં એક ભગતે કહ્યું : ‘રામજી મંદિરની પ્રદક્ષિણામાં એક બાળક બેઠો છે.’ ત્યાં જઈને જોયું તો તે ઝીણાભાઈ હતા. પછી એમને સમજાવીને જમવા તેડી લાવ્યા.

ધારીમાં શાળાના શિક્ષકોમાં ઝીણાભાઈની છાપ એક તેજસ્વી અને પરગજુ વિદ્યાર્થી તરીકેની હતી. નિશાળમાં આગળના ભાગમાં કન્યાશાળા હતી. છોકરા છૂટે ત્યારે ઝીણાની મશ્કરી કરતા : ‘ઝીણા ! તારે ભણેલી છોકરી પરણવી છે કે અભણ ?’ ઝીણાભાઈ ક્યારેય આવી વાત સાંભળતા નહીં. કદાચ કોઈવાર આવી વાત સંભળાઈ જાય તો પોતાના ગાલ ઉપર તમાચા મારતા. બાળપણથી જ તેમને કાર્તિક સ્વામીના જેવો બૃહદ્ વૈરાગ્ય હતો.

પુરીબાએ એક વાર કહ્યું : ‘ઝીણા ! તારાં લગ્નનો લહાવો લેવાનું મને બહુ મન છે.’

ત્યારે અત્યંત ઉદાસીનતાથી ઝીણાભાઈ બોલ્યા : ‘બા ! મોટાભાઈનું તો બગાડ્યું. હવે સંસારમાં પાડીને મારું શું કામ બગાડો છો ?’ આ સાંભળી પુરીબા ખૂબ રડ્યાં હતાં.

ધારી ગામમાં જૂનાગઢી સંતોએ એક નાનકડું સ્વામિનારાયણ મંદિર બનાવેલું. આ મંદિરમાં ઠાકોરજીની સેવા-પૂજા મોહનકાકા કરતા, તેથી ઝીણાભાઈ નાની વયથી જ રાત્રે મંદિરમાં સૂતા. વળી, પાંચ-સાત બાળમિત્રોને પણ આગ્રહપૂર્વક મંદિરમાં સૂવા લઈ જતા અને તેમને કહેતા : ‘જે સ્વામિનારાયણના મંદિરમાં વાંચે તે નાપાસ ન થાય.’

પરોઢિયે ચાર વાગે ઊઠી નિત્યનિયમથી પરવારી ઝીણાભાઈ બાળમિત્રોને વાંચવા ઉઠાડે. આરતી પછી બાળમિત્રોને દંડવત્ કરાવે, ધૂન કરાવે. બાળમિત્રો આવી ભક્તિચેષ્ટાથી થાકી જતા પણ ઝીણાભાઈ કદી થાકતા જ નહીં. સંધ્યાઆરતી વખતે ઝીણાભાઈ મંદિરે અચૂક પહોંચી જાય. આ રીતે નિશાળ અને મંદિર આ બે સ્થાન જ એમનાં પ્રિય સ્થાન હતાં.

પાંચમા ધોરણમાં ચંદુ નામનો વિદ્યાર્થી હતો. એકવાર શાળાના આચાર્ય ત્રિભોવનદાસે તેને વગર વાંકે બાવડે ઝાલીને

પછાડ્યો અને મૂઢ માર માર્યો. કોમળ સ્વભાવના ઝીણાભાઈ આ જોઈ ગદ્ગદિત થઈ ગયા. ‘સ્વામિનારાયણ, સ્વામિનારાયણ’ એમ મંત્રજાપ કરવા લાગ્યા. અતિશય મૂઢ મારને લીધે ચંદુના પ્રાણ નીકળી ગયા. ચંદુનાં માબાપે અધિકારી પાસે અરજ કરી તપાસ કરાવી, પણ શાળાના આચાર્ય સામે કોણ આંગળી ચીંધી શકે ?

સત્યના આગ્રહી ઝીણાભાઈથી આ સહન થઈ શક્યું નહીં. આચાર્યનો ડર રાખ્યા વિના અધિકારી સાહેબને એમણે નમ્રતાથી કહ્યું : ‘આચાર્ય સાહેબે વાંક વિના ચંદુને માર્યો હતો. તેથી તે મૃત્યુ પામ્યો છે.’ પછી તો બીજા બાળકોમાંય હિંમત આવી અને ઝીણાભાઈના સત્ય-કથનમાં સાક્ષી પૂરી.

ઝીણાભાઈના વિશાળ લલાટમાં શોભતાં તિલક અને ચાંદલો જોઈ અધિકારી સાહેબને તેમના વયનમાં વિશ્વાસ આવ્યો. એમણે આચાર્ય ત્રિભોવનદાસને બરતરફ કર્યા અને ઝીણાભાઈને ઈનામ આપી એમની સત્યનિષ્ઠાની કદર કરી.

વર્ગના ઠોઠ વિદ્યાર્થીઓ પરીક્ષામાં ઝીણાભાઈ પાસેથી ચોરી કરવાની અપેક્ષા રાખતા, પણ ઝીણાભાઈ એમને દાદ ન દેતા. પેલા વિદ્યાર્થીઓ એમને મારવાની બીક પણ દેખાડતા. ત્યારે ઝીણાભાઈ કહેતા : ‘તમે ગણો ને ! મારું ખોટું હશે તો તમારુંય ખોટું પડશે.’ બીજા બાળકો શિક્ષકની નજર ચૂકવીને કોઈની પાટીમાંથી લખી લે તે તેમને ઠીક ન લાગતું. પરીક્ષામાં ચોરી કરવી તે ભગવાનને છેતર્યા બરાબર છે, એમ તેઓ માનતા.

ઝીણાભાઈ છઠ્ઠા ધોરણમાં આવ્યા ત્યારે હેડમાસ્તર નારણભાઈ ઉમેદભાઈ વર્ગમાં ઝીણાભાઈની પ્રશંસા કરતાં બીજા વિદ્યાર્થીઓને કહેતા : ‘ઝીણાને પૂછવાની જરૂર નથી; તે કેવો હોશિયાર છે ! લેખાં કૂંચી સાથે આવડે છે. તમારે કેટલી બધી ભૂલ પડે છે ! તમે એના જેવા થાવ.’

ઝીણાભાઈની રુચિ ભણવામાં અને ભજનમાં સહજ રહેતી. રમવાનો એમને શોખ ન હતો પણ મિત્રો એમને માટલી દાવ (ખોખો) રમાડવા પરાણે લઈ જતા. શુક્રવારે ઉજાણીમાં બધા છોકરા સાથે ઝીણાભાઈ દાળિયા કે કોઈ વાર પેંડા લઈને જતા.

ધારીથી એક માઈલના અંતરે આવેલ સુંદર આંબાવાડિયામાં શિક્ષકો બાળકોને કોઈવાર ઉજાણીએ લઈ જતા. ત્યાં સૌ બાળકો હરે-ફરે અને આનંદ કરે. ખાવાનો વખત થાય એટલે સૌ પોતપોતાનું ભાતું લઈને બેસે. એ વખતે ઝીણાભાઈ પોતાની સાથે શ્રીજીમહારાજ તથા ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની વસ્ત્ર ઉપર છાપની પ્રતિમા લાવ્યા હોય તે ગોઠવે અને પોતાનું ભાતું પ્રેમપૂર્વક ધરે. આ જોઈને સૌ બાળકો નવાઈ પામે. તેઓ પણ પોતાનું ભાતું ઝીણાભાઈ પાસે લાવે અને ઠાકોરજીને ધરવાનું કહે. ઝીણાભાઈ તો એક પછી એક દરેકનું ભાતું ધરતા જાય.

આ જોઈને શિક્ષકો પણ ત્યાં ભેગા થઈ જતા. ઝીણાભાઈને તન્મય બનીને ભાતું ધરાવતા જોઈ સૌ નવાઈ પામતા અને પરસ્પર વાતો કરતા : ‘આ બાળકમાં કાંઈક જુદા જ સદ્ગુણો રહેલા છે. ઝીણો આગળ જતાં જરૂર મોટો ભક્ત બનશે.’

તેમની આવી ભક્તિ જોઈને ગામલોકો તેમને ‘ઝીણા ભક્ત’ તરીકે ઓળખવા લાગ્યા.

ઝીણા ભક્ત જે કંઈ સારું લાગે તે શીખી લેતા. તેમનો રાગ બહુ મીઠો હતો. તેમના કંઠેથી કવિતા કે કીર્તન સાંભળવાં એ લહાવો હતો. ઝીણા ભક્ત આ કવિતા મધુર સ્વરે ગાતા ત્યારે સૌને જુદું જ આકર્ષણ થતું.

બીજા વિદ્યાર્થીઓ શિક્ષકો સાથે વાતચીત કરતાં ગપ્પાં મારતા હોય ત્યારે ઝીણા ભક્ત ખૂણામાં બેસીને ભજન કરતા. આ જોઈને હેડમાસ્તર નારણભાઈ કહેતા : ‘ઝીણો ભવિષ્યમાં મોટો ભક્ત થશે એમ મને લાગે છે.’

છઠ્ઠા ધોરણની પરીક્ષા ચાલતી હતી. નારણભાઈ માસ્તરની સૂચના પ્રમાણે ઝીણા ભક્તે ભૂમિતિના પ્રમેય ખંતથી તૈયાર કરી નાખ્યા હતા. પરીક્ષામાં પ્રમેય પુછાયા. દુર્ગાશંકર નામના વિદ્યાર્થીને પ્રમેય આવડતા નહોતા. તેથી તેણે આગળ બેઠેલા ઝીણા ભક્તને ઈશારો કર્યો પણ એ તો લખવામાં મશગૂલ હતા. ઊંચું જુએ જ શાના ? તેથી દુર્ગાશંકર એમના પર ચિડાયો. તેની બાજુમાં મણિશંકર દયાશંકર કરીને વિદ્યાર્થી હતો. તેણે દુર્ગાશંકરને પ્રમેયના સિદ્ધાંતની નકલ આપવા કાગળિયું કાઢ્યું. ઈન્સ્પેક્ટર તે જોઈ ગયા. તેથી મણિશંકર સાકર ચાવે તેમ કાગળ ચાવીને ગળી ગયો. એ વખતે ડેપુટી ઈન્સ્પેક્ટર કાનજીભાઈએ દુર્ગાશંકર તથા મણિશંકરને જુદા બેસાડ્યા. પછી નારણભાઈને પાસેના વિદ્યાર્થી ઝીણા ભક્ત વિષે પૂછ્યું. તરત નારણભાઈ કહે : ‘એ તો ભગવાનનો ભક્ત છે, ચોરી કરે એવો નથી. ભણવામાં હોશિયાર અને પ્રામાણિક છે.’ આ અભિપ્રાય સાંભળીને ઈન્સ્પેક્ટરને ઝીણા ભક્ત પ્રત્યે અહોભાવ થયો.

બહાર આવ્યા પછી દુર્ગાશંકર ઝીણા ભક્તને ધમકાવવા માંડ્યા. એટલામાં હેડમાસ્તર નારણભાઈ ત્યાંથી પસાર થયા. તેમણે બૂમ પાડીને કહ્યું : ‘એ કોણ ભક્તને પજવે છે ?’ એટલે દુર્ગાશંકર અને મણિશંકર ત્યાંથી ભાગ્યા.

ઝીણા ભક્તની સૂકલકડી કાયાનાં બીજાં બે આકર્ષણ હતાં. એ હતાં – સાદાઈ અને સંતોષ. એમના આત્માના અદ્ભુત

અલંકારો ! બગસરાનું જાડું ફાળિયું ચાર છેડે પહેરતા. પહોળો પાનકોરાનો કોટ, માથે કપડાની ટોપી, પગમાં દેશી જોડા. કેડ પર જાડી દોરી કે દોરડાનો ટુકડો બાંધતા, જેથી જાડી પછેડી ખસી ન જાય. ઘણીવાર તેમને ઝાડ નીચે ધ્યાનમગ્ન જોઈ શિક્ષકો મજાકમાં કહેતા : ‘ઝીણા ! આવો વૈરાગ્ય પાળે છે અને બધાથી ઉદાસ રહે છે તો સાધુ બની જા ને ?’ ‘હા, એવો જ વિચાર રાખ્યો છે.’ ઝીણા ભક્ત ટૂંકો ઉત્તર આપતા.

ધારીમાં હરિમંદિરનો થોડો ભાગ વધારવા માટે નવું બાંધકામ થયું. સિંહાસન અને મૂર્તિ એનાં એ જ રાખવામાં આવ્યાં. કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીના વરદ હસ્તે ફરી મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા થઈ. પરંતુ પૂજારી મોહનભાઈ હવે વખતોવખત બીમાર પડી જવા લાગ્યા, તેથી ઠાકોરજીની સેવા-પૂજામાં શિથિલતા આવવા લાગી. કોઈ આ દેવસેવા કરે એવી એમના મનમાં ઈચ્છા હતી. તેમની નજર ઝીણા ભક્ત ઉપર ઠરી. ઝીણા ભક્તના આનંદનો પાર ન રહ્યો. મોહનભાઈ દેવસેવા માટે ભક્તિભાવ નીતરતા જેવા પાત્રની શોધમાં હતા એવું પાત્ર એમને મળી ગયું. હમણાં ઝીણા ભક્તનું મન પણ અભ્યાસમાં બરાબર લાગતું ન હતું. તેથી દર વર્ષે પ્રથમ જ આવતા ઝીણા ભક્તને હવે હૈયામાં જેની ઝંખના હતી એ કામ મળી ગયું. ઉત્સાહના એક ભારે વેગથી ઝીણા ભક્તે ભગવાનની સેવા ઉપાડી લીધી.

શ્રીહરિની રમ્યમૂર્તિનાં દર્શન કરતાં કરતાં ઝીણા ભક્ત ધૂપ, દીપ અને આરતી વગેરે શ્રદ્ધાપૂર્વક કરતા. કૂવામાંથી પાણી સિંચીને તેમણે મંદિરમાં પુષ્પછોડ ઉછેર્યાં. વંડી ઉપર પુષ્પવેલો ખીલવી. તેમાંથી પુષ્પો ચૂંટીને નિત્ય નવી નવી પુષ્પમાળાઓ પ્રભુકંઠે એ પહેરાવતા. પ્રેમાનંદ સ્વામી રચિત ‘અવિનાશી આવો રે...’ એ મોટો થાળ બોલીને ઠાકોરજીને જમાડતા. આ એમનો દૈનિક કાર્યક્રમ બની ગયો હતો.

અક્ષરબ્રહ્મ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની દૃષ્ટિ પામેલા કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીની નજર પ્રથમથી જ ઝીણા ભક્ત ઉપર હતી. આટલી નાની વયે તેમની સેવા-ભક્તિની અતૂટ શ્રદ્ધાથી તેઓ ઝીણા ભગત ઉપર પ્રસન્ન થયા અને પૂછ્યું : ‘ઝીણા ! તારે સાધુ થવું છે ?’ ઝીણા ભક્તે આશ્ચર્ય પામીને નિર્દોષ જવાબ આપ્યો : ‘સ્વામી ! સાધુ બનાવો તો સારું. મને મનમાં ઘણા વખતથી આ વાત કરવાનો વિચાર હતો, પણ આપે મારા મનનું કહી દીધું. સાધુ બનીને મારે આપની સેવા જ કરવી છે. માટે તેડી જાઓ તો આવું.’

કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીને ઝીણા ભક્તના આ ઉત્તરથી ખૂબ જ સંતોષ થયો. તેમણે ઝીણા ભક્તને ત્યાગી થવા માટે કમળશીભાઈને રજા મેળવી આપવા ભલામણ કરી. કમળશીભાઈએ ગુરુ વચન શિરોધાર્ય કરી માતૃશ્રીને સમજાવ્યાં. તેઓ માન્યાં અને થોડો સમય ધારી રહેવા માટે કહ્યું. ઝીણા ભક્ત ધારી મંદિરમાં રહેતા. તેમનું મન સંસારથી સદા ઉદાસ રહેતું. જડભરત જેવું એમનું વર્તન હતું. ભજન-ભક્તિમાં જ તેઓ રત રહેવા લાગ્યા. એમને તો કૃષ્ણચરણદાસ સ્વામીના સમાગમમાં પહોંચી જવાની તીવ્ર ઝંખના જાગી હતી. હવે તેઓ મંદિરમાં જ રહેવા લાગ્યા. પુરીબા ભાતું મંદિરમાં લઈ જતાં અને વાત્સલ્યથી ઝીણા ભક્તને જમાડતાં. ઝીણા ભક્ત વધારે બોલતા નહીં. ચૂપચાપ થોડું જમી લેતા. આમ ને આમ એક વર્ષ વીતી ગયું.

એકવાર કમળશીભાઈએ માતૃશ્રીને કહ્યું : ‘બા, હવે ઝીણાનું મન ઉદાસ થઈ ગયું છે. માટે એને નારાજ ન કરવો. સ્વામીનો રાજીપો મેળવવા આપણે એને મોકલવો જોઈએ. વળી, એ મને કહેતા હતા — ઝીણો સાધુ થશે તો ત્યાગને દીપાવશે. એના કપાળમાં સાધુ થવાના લેખ લખાયા છે.’ આ સાંભળી પુરીબાનો મોહપાશ છૂટી ગયો. તેમણે લાડકવાયા પુત્રને ત્યાગી થવા રજા આપી. ઝીણા ભક્તનું વૈરાગ્યવિભૂષિત હૃદય હર્ષિત બની ગયું.

સંવત ૧૮૬૫ના કારતક સુદિ છઠની રાત્રે કમળશીભાઈ ઝીણા ભક્તને ધારી ગામના મંદિરમાંથી ઘેર તેડી લાવ્યા. માતા ઝીણા ભક્તને વહાલથી ભેટ્યાં, પ્રેમથી જમાડ્યા. માતાના આગ્રહથી આજે છેલ્લા દિવસે ઝીણા ભક્ત રાત્રે ઘેર જ સૂઈ રહ્યા. ઘણા સમય પછી પ્રથમ જ વાર ઝીણા ભક્ત ઘેર રાત રોકાયા !

સંવત ૧૮૬૫ના કારતક સુદિ સાતમનું પ્રભાત થયું. માતાએ જાતે જ કંસાર બનાવ્યો અને વહાલથી એમને જમાડ્યા. પ્રસ્થાન વેળાએ માતા તથા ભાભીએ તેમના ભાલમાં કુમકુમનો ચાંદલો કરી ભારે હૈયે પણ હસતા ચહેરે વિદાય આપી.

કમળશીભાઈ ઝીણા ભક્તને કુંકાવાવ સુધી વળાવવા ગયા. વિયોગનું દુઃખ છુપાવી એમણે ઝીણા ભક્તને કહ્યું : ‘ભાઈ ! કુળની લાજ રાખજો. ત્યાગને દીપાવજો. શ્રીજીમહારાજ તમારી રક્ષા કરશે.’ ઝીણા ભક્તે પ્રેમાળ આંખો વડીલ બંધુ પર ઠેરવી અને તરત નીચી ઢાળી દીધી. એ દૃષ્ટિમાં પરમ સાધુતાનો એકરાર હતો. ઝીણા ભક્ત સાધુતાની સનાતન અસ્મિતા વિશ્વભરમાં પ્રગટાવશે, એ પરમ રહસ્ય કમળશીભાઈ ક્યાંથી જાણી શકે !

પરાત્પર અનુભૂતિના તાર રણઝણ્યા

Experience of the Divine

તા. ૨૦-૬-૨૦૧૫નો દિન પ્રખર વિજ્ઞાની અને ભારતના પૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ ડૉ. એ. પી. જે. અબ્દુલ કલામના જીવનનો જ નહીં, પરંતુ આધ્યાત્મિક જગતના ઇતિહાસનો પણ એક અણમોલ દિવસ હતો.

ડૉ. કલામ માટે આ દિવસનું અનન્ય મહત્ત્વ એટલા માટે હતું કે આજે તેઓ વર્ષોથી પોતાના હૃદયમાં ઊભરતા આધ્યાત્મિક ભાવોને એક પુસ્તકરૂપે રજૂ કરીને તેને મૂર્તિમંત પ્રગટ કરી રહ્યા હતા.

હૃદયનાં એ આંદોલનો માત્ર ભાવનાત્મક નહોતા, પરંતુ છેલ્લાં ૧૪ વર્ષ સુધી પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજ સાથેના તેમના વાસ્તવિક આધ્યાત્મિક અનુભવો હતા. સતત પ્રેરણા અને ઊર્જા આપતા એ અનુભવોની મૂડીને હૃદયમાં સંગ્રહી રાખવાને બદલે, એક ગ્રંથરૂપે વિશ્વ સમક્ષ રજૂ કરવાનો તેમનો અદમ્ય સંકલ્પ હતો.

એ પવિત્ર સંકલ્પ આજે પૂર્ણ થઈ રહ્યો હતો.

અને એટલે જ તેઓ આ દિવસને અનન્ય ગણી રહ્યા હતા. તીર્થધામ સારંગપુર આવીને એ ગ્રંથને પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજનાં કરકમળોમાં જાતે અર્પણ કરીને ધન્યતા અનુભવવા જ તેઓ આ યાત્રા કરી રહ્યા હતા.

આમ તો, પૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ તરીકે તંત્ર તરફથી તેમને માટે સારંગપુર સુધી પહોંચવાની હેલિકોપ્ટરની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી હતી, પરંતુ તેમણે હેલિકોપ્ટરમાં જવાની ના પાડી અને કહ્યું : ‘સારંગપુરમાં પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામીજીનાં દર્શને જઈએ છીએ એ એક પવિત્ર યાત્રા છે. અને આવી મહાન પવિત્ર યાત્રા તો પગે ચાલીને કરવી જોઈએ. એવું ન કરી શકીએ તો, કમ સે કમ રોડ-રસ્તે વાહન દ્વારા તો જઈએ !’

જો કે તેમના સાથી અધિકારીઓએ દલીલ પણ કરી કે ‘સારંગપુર પહોંચવાના રસ્તાઓનું રિપેરિંગ ચાલી રહ્યું છે, આથી સમય ઘણો જશે અને ઘણાં કષ્ટો નડશે.’

પરંતુ ડૉ. કલામ માટે એ તમામ કષ્ટો આનંદદાયક હતાં. એટલે જ ૮૨ વર્ષની ઉંમરે તા. ૨૦ જૂન, ૨૦૧૫ની સવારે તેઓ ગાંધીનગર રાજભવનથી રોડ-રસ્તે સારંગપુરની યાત્રાએ જવા નીકળ્યા.

તેમનું લક્ષ્ય હતું — પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજનાં પ્રત્યક્ષ દર્શન કરીને, એમના વિશેના દિવ્ય અનુભવોનો દળદાર ગ્રંથ એમનાં જ કરકમળોમાં અર્પણ કરવો.

‘Transcendence : My Spiritual Experiences with Pramukh Swamiji’ નામના અધ્યાત્મ, વિજ્ઞાન અને નેતૃત્વના અદ્ભુત સમન્વય સમા આ દળદાર ગ્રંથમાં, સ્વામીશ્રીના સાંનિધ્યમાં થયેલા પોતાના દિવ્ય આધ્યાત્મિક રૂપાંતરણની વિશદ છણાવટ કરતાં ડૉ. કલામ લખે છે : ‘પ્રમુખસ્વામીજીનો મારા પર જે પ્રભાવ છે તે હું શી રીતે વર્ણવું? એમણે ખરેખર મારું રૂપાંતરણ કરી દીધું છે. મારા જીવનમાં આધ્યાત્મિક ઉન્નતિનું એ સર્વોચ્ચ સોપાન છે.’

એટલે જ, એ પરાત્પરની અનુભૂતિ ડૉ. કલામ સારંગપુરમાં બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ મંદિરમાં પ્રવેશ્યા તે સાથે જ તેમના મુખ પર અને રોમરોમમાં ઊભરી આવી હતી. એમાંય મંદિરમાં દર્શન કર્યા બાદ બરાબર ૧૨:૨૦ વાગે તેઓ પરમ પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજના નિવાસમાં મુલાકાત ખંડમાં પ્રવેશ્યા ત્યારે તો તેની ચરમ સીમા હતી. વિનયપૂર્વક હાથ જોડીને પગે લાગતાં તેઓ સ્વામીશ્રીની સમીપ આવ્યા. સ્વામીશ્રીએ તેમને ઉષ્માભર્યો આવકાર આપ્યો. બે હાથ લંબાવીને સ્વામીશ્રીએ તેમને વધાવ્યા. ખૂબ લાગણીસભર બંને હાથે ડૉ. કલામે સ્વામીશ્રીના બંને હાથ પકડી લીધા અને લાગણીસભર સ્વરે પૂછ્યું, ‘આપનું સ્વાસ્થ્ય કેમ છે?’

સ્વામીશ્રીએ સ્નેહભરી કૃપાદષ્ટિ કરતાં કહ્યું, ‘સારું છે.’

સ્વામીશ્રીના આસનની પશ્ચાદ્ભૂમાં દીવાલ પર બેનરમાં અંકિત ‘Transcendence’ અક્ષરો આજની ઐતિહાસિક ઘટનાનું પ્રતિબિંબ પાડતા હતા. મધ્યમાં સુવર્ણરંગી કલાત્મક આસને હરિકૃષ્ણ મહારાજ પધરાવ્યા હતા.

સ્વામીશ્રીના મુખારવિંદ સામું જોઈને ખુશ થતાં તેઓ કહે, ‘આપની તબિયતમાં સુધારો થયેલો દેખાય છે. આપનો અવાજ પણ સારો થયો છે.’

સ્વામીશ્રીએ સ્નેહભર્યું હાસ્ય રેલાવીને તેમના હૃદયના ભાવોને પ્રતિસાદ આપ્યો. સ્વામીશ્રીએ કહ્યું, ‘આપ ખૂબ દૂરથી અહીં આવ્યા એટલે આપનો આભાર. અમે રાજ થયા છીએ.’

સંતોએ ઠાકોરજીનો પ્રસાદીભૂત ગુલાબ- પાંખડીઓનો સુંદર હાર ડો. કલામને આપ્યો. તેઓએ તે હાર સ્વામીશ્રીના કંઠમાં પહેરાવીને સ્વામીશ્રીનું અભિવાદન કર્યું. સ્વામીશ્રીએ પણ તેમને હાર પહેરાવીને સન્માન્યા. ત્યાર બાદ તેઓ સ્વામીશ્રીની બાજુમાં સોફા પર બેઠા.

ડો. કલામ અને પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીની સમક્ષ પૂજ્ય ડૉક્ટર સ્વામી, પૂજ્ય કોઠારી ભક્તિપ્રિયદાસ સ્વામી, પૂજ્ય ત્યાગવલ્લભદાસ સ્વામી, પૂજ્ય ઈશ્વરચરણદાસ સ્વામી, પૂજ્ય વિવેકસાગરદાસ સ્વામી, પૂજ્ય આત્મસ્વરૂપદાસ સ્વામી, પૂજ્ય જ્ઞાનેશ્વરદાસ સ્વામી, પૂજ્ય આનંદસ્વરૂપદાસ સ્વામી વગેરે સંતો ખુરશી પર બેઠા હતા. આ ઉપરાંત ‘ટ્રેન્સેન્ડન્સ’ ગ્રંથના સહલેખક શ્રી પ્રો. અરુણ તિવારી, વિખ્યાત પ્રકાશક સંસ્થા હાર્પર-કોલિન્સ-ઇન્ડિયાના સી.ઈ.ઓ. શ્રી પી. એમ. સુકુમાર, જાણીતા અખબાર તંત્રી શ્રી અજયભાઈ ઉમટ, ડો. કલામના એક્ઝિક્યુટિવ સેક્રેટરી શ્રી એચ. શેરિડન વગેરે પણ ઉપસ્થિત હતા. અન્ય સંતો પણ ઉપસ્થિત હતા. પૂજ્ય બ્રહ્મવિહારી સ્વામી ભાષાંતરકર્તા તરીકે સેવા આપતા હતા.

ડો. કલામે મહિમાસભર સ્વરે સ્મૃતિઓ વાગોળતાં સ્વામીશ્રીને કહ્યું, ‘મહા પ્રમુખસ્વામીજી ! ૨૦૦૦ની સાલમાં હું આપને પ્રથમ વખત મળ્યો, ત્યારથી આજ સુધીની ૧૫ વર્ષની આ મારી યાત્રા છે. A beautiful spiritual journey! મેં આપણો એ મહાન દિવસ જોયો, જ્યારે દિલ્હીમાં અક્ષરધામનું ઉદ્ઘાટન થયું હતું. યમુના કિનારે અત્યંત સુંદર સ્થાન ! ઉદ્ઘાટનના દિવસે ભારતના બધા જ લીડર્સ ત્યાં ઉપસ્થિત હતા. બધાએ પ્રવચનો કર્યાં. પણ આપ ઊભા થયા, અક્ષરધામ ભણી દષ્ટિ કરી, આપ વિશેષ કંઈ બોલ્યા નહીં, પરંતુ આપે એટલું જ કહ્યું કે ‘આ ભગવાનનું સર્જન છે.’ તે એક મહાન દિન હતો, જ્યારે મેં સંકલ્પ કર્યો કે મારે આપના જીવન પર એક ગ્રંથ લખવો જોઈએ. ત્યારબાદ મારું સઘન સંશોધન શરૂ થયું. મેં ભગવાન સ્વામિનારાયણનાં જીવન, સિદ્ધાંતો અને તત્ત્વજ્ઞાનનો બધા જ દષ્ટિકોણથી અભ્યાસ કર્યો. આપના જીવનનો પણ અભ્યાસ કર્યો. આપનું જીવન ખરેખર મહાન છે. આ પુસ્તક દ્વારા તે અભિવ્યક્ત કરવાનો પ્રયત્ન અમે કર્યો છે. એક કેવું મહાન જીવન ! એક હેતુસભર જીવન ! એક દિવ્ય જીવન !’

આટલું બોલતાં ડો. કલામ ભાવમય થઈ ગયા હતા.

ત્યારબાદ, ‘Transcendence’ પુસ્તક ભગવાન સ્વામિનારાયણની ચલમૂર્તિ શ્રી હરિકૃષ્ણ મહારાજને પ્રસાદીભૂત કરીને પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીનાં કરકમળોમાં અર્પણ કરતાં ડો. કલામ આનંદ અને અહોભાવથી છલકાઈ ઊઠ્યા હતા. તેમની સાથે સહલેખક પ્રો. તિવારી પણ એવી જ ભાવનાઓથી છલકાઈ ઊઠ્યા હતા.

પુસ્તકના અર્પણ વિધિ દરમ્યાન સંતોએ વૈદિક મંત્રોનું ગાન કર્યું. સ્વામીશ્રીએ ડો. કલામને મસ્તકે હાથ મૂકીને આશીર્વાદ આપ્યા ને કહ્યું, ‘આપ અહીં પધાર્યા તેથી ઘણો આનંદ થયો. આપનો ઘણો આભાર.’

ડો. કલામે તે પુસ્તકના પ્રથમ પાના પર પોતાના હસ્તાક્ષરોનું લખાણ સ્વામીશ્રી સમક્ષ વાંચ્યું, ‘Maha Pramukh Swamiji. Revered spiritual teacher. My respects. 20.6.2015. Sarangpur...’ પછી ડો. કલામ કહે, ‘આ ગ્રંથ મેં લખ્યો છે, જેમાં મેં લખ્યું છે કે આપ મહાન ગુરુ છો, આપ ખૂબ મહાન ગુરુ છો. અહં કઈ રીતે દૂર કરવું, મમત્વ કઈ રીતે દૂર કરવું તે મહાન પાઠ હું આપની પાસેથી શીખ્યો છું.’

સ્વામીશ્રી વિનમ્રભાવે કહે, ‘ભગવાનની દયાથી બધું આવે છે.’ સ્વામીશ્રીના મુખમાંથી આ શબ્દો આવતાં ડો. કલામ આનંદવિભોર બની ગયા.

ત્યારબાદ પુનઃ સ્વામીશ્રીની બાજુમાં સોફા પર પોતાનું સ્થાન લઈને ડો. કલામે પુસ્તકમાંથી કેટલાક ચૂંટેલા અંશો સ્વામીશ્રી સમક્ષ વાંચી સંભળાવ્યા. તેમાં તેઓએ કહ્યું : ‘૩૦ જૂન ૨૦૦૧ના ઉનાળાનો એ ધગધગતો દિવસ હતો, જ્યારે હું સર્વ પ્રથમ વખત પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજને મળ્યો હતો. ભગવાં કપડાંમાં સજ્જ, સૌમ્ય અને ગૌર વાન ધરાવતા પ્રમુખસ્વામી

મહારાજમાંથી દિવ્યતા પ્રસરી રહી હતી. સ્વામીજી, આપનાં પ્રથમ દર્શન કરતાં મને એ વિચાર આવ્યો હતો. મારા મિત્ર ડૉ. વાય. એસ. રાજન્ મારી સાથે હતા. અમે નીચે બેઠા અને સ્વામીજીના ઊર્જાસભર અને શાલિન સાંનિધ્યને માણવા પ્રયત્ન કર્યો. અસંખ્ય લોકોએ સવાલ કર્યો હતો કે, ભારતનું ભાવિ કેવું હોવું જોઈએ? એક વિકાસશીલ દેશને વિકસિત દેશ તરીકે પરિવર્તિત કરવા શું કરવું જોઈએ? મેં તેના ઉત્તરરૂપે પાંચ ખ્યાલો આપ્યા હતા. પરંતુ સ્વામીજી, આપે અમને છઠ્ઠો વિચાર આપ્યો. આપે કહ્યું હતું કે છઠ્ઠો વિચાર છે, ભારતના આધ્યાત્મિક જીવનનો. સમૃદ્ધિ અને સંપત્તિ ઉપરાંત ચોક્કસપણે ભારતને એક આધ્યાત્મિક રાષ્ટ્ર તરીકે પરિવર્તિત કરવાનું કામ તમે ખાસ કરજો. અને મેં તે મારા લખાણમાં ઉમેરી દીધું. તે દિવસથી હું પ્રમુખસ્વામી મહારાજની સાદગીથી ખરેખર આકર્ષાયો છું. મને એમ લાગ્યું કે, તેમની સાથેની મારી ઓળખાણ ખૂબ જૂની છે. મને એમ લાગ્યું કે હું જાણે મારા પિતાજી, મારા મહાન ગુરુની ઉપસ્થિતિમાં બેઠો છું. એ એક ઉચ્ચતર સાંનિધ્યનો અનુભવ હતો !'

આમ કહીને ડૉ. કલામે ફરી તે પુસ્તક સ્વામીશ્રીને અર્પણ કર્યું. ત્યારબાદ પુસ્તકના સહલેખક પ્રો. અરુણ તિવારી પણ કંઈક કહે એવી ડૉ. કલામે ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. પ્રો. તિવારીએ ડૉ. કલામના સહલેખક તરીકે પાંચ પુસ્તકો લખ્યાં છે. પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીનાં ચરણોમાં મસ્તક નમાવીને પ્રો. તિવારીએ ઉપસ્થિત સૌ સમક્ષ કહ્યું, 'આ પુસ્તક લખવાનો મને આદેશ મળ્યો ત્યારે સમસ્યા એ હતી કે આમાં હું શું લખું? કેવી રીતે લખું? કારણ કે મહાસાગર સમા આ બંને મહાપુરુષોના અનુભવોને ગાગર જેવડા પુસ્તકમાં ગ્રથિત કરવાનું કોઈપણ મોટા સ્કોલર માટે પણ અસંભવ હતું. જ્યારે હું તો એક સાધારણ પ્રાધ્યાપક છું. મેં વિનંતી કરી કે મને પૂજ્ય પ્રમુખસ્વામી મહારાજનો એક છબી આપો. એમનો એ છબી મેં મારી સામે રાખીને ટાઈપ કરવાનું શરૂ કર્યું, અને આ પુસ્તકનું સર્જન થઈ ગયું.'

ત્યારબાદ, આ પુસ્તકને પ્રકાશિત કરનાર વિખ્યાત પ્રકાશન સંસ્થા હાર્પર-કોલિન્સ(ભારત)ના સી.ઈ.ઓ. શ્રી સુકુમારે સ્વામીશ્રીના આશીર્વાદ લીધા બાદ કહ્યું, 'આ પુસ્તકને પ્રકાશિત કરતાં અમે આનંદ અને ગૌરવ અનુભવીએ છીએ. હું ડૉ. કલામ અને પ્રો. તિવારી તથા સ્વામીજીનો ખૂબ આભારી છું. આ પુસ્તકની પ્રથમ આવૃત્તિમાં જ એક લાખ નકલો છપાઈ છે, જે અત્યાર સુધીનો અમારો રેકૉર્ડ છે. અને હવે અમે ગુજરાતી અને હિન્દીમાં પણ આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરશું. તે પછી મલયાલમ તથા અન્ય ભાષાઓમાં પણ પ્રકાશિત કરીશું. આ પુસ્તકના પ્રકાશનમાં હું જોડાયો છું ત્યારથી મારા જીવનમાં પણ મને આપના દિવ્ય આશીર્વાદનો દિવ્ય અનુભવ થયો છે. એ બદલ હું આપનો ખૂબ આભારી છું.'

આ પ્રસંગે ડૉ. કલામ સાહેબ સાથે આવેલા તેમના સહયોગીઓનો વ્યક્તિગત પરિચય મેળવીને સ્વામીશ્રીએ તેમને આશીર્વાદ આપ્યા. ડૉ. કલામના એક્ઝિક્યુટિવ સેક્રેટરી શ્રી એચ. શેરિડન સ્વામીશ્રીના આશીર્વાદ લેતાં બોલી ઊઠ્યા : 'હું જ્યારે જ્યારે પ્રમુખસ્વામી મહારાજનાં દર્શન કરું છું ત્યારે તેમના મુખારવિંદ પર મને દિવ્ય શાંતિ દેખાય છે. અહીં ખૂબ જ સુખનો અનુભવ થાય છે.' એ સાંભળીને ડૉ. કલામે કહ્યું : 'હા, સ્વામીજી તો શાંતિનું મૂર્તિમંત સ્વરૂપ છે. તેઓ ચારે તરફ શાંતિ પ્રસારાવે છે.'

આ પુસ્તકનો ગુજરાતી અનુવાદ કરી રહેલા શ્રી અજય ઉમટે(તંત્રી, નવગુજરાત સમય વર્તમાનપત્ર) સ્વામીશ્રીના આશીર્વાદ લેતાં કહ્યું, 'ગુરુપૂર્ણિમાને દિવસે મેં સંકલ્પ કર્યો હતો કે આપના ઉપર એક પુસ્તક લખીશ. તે માટે આપે બોચાસણમાં મને આશીર્વાદ આપ્યા હતા, તે સંકલ્પ આજે પૂરો થાય છે. આવતી કાલે 'ફાઇર્સ ડે' છે. આપ મારા પિતાતુલ્ય છો. તેથી તે નિમિત્તે પણ આપને અંતઃકરણપૂર્વક મારા પ્રણામ.' સ્વામીશ્રીએ તેમને આશીર્વાદ આપ્યા.

ત્યારબાદ ડૉ. કલામે સ્વામીશ્રીના જમણા હાથે નાડાછડી બાંધી. તે દરમિયાન સંતોએ વૈદિક મંત્રોનું ગાન કર્યું. એ દરમિયાન સ્વામીશ્રી કશુંક ઉચ્ચારી રહ્યા હતા. જો કે કોઈને એ સંભળાતું નહોતું. પરંતુ સ્વામીશ્રી કંઈક બોલી રહ્યા છે એ જાણીને આનંદિત થતા ડૉ. કલામ બોલી ઊઠ્યા : 'વાહ, જુઓ શબ્દો બહાર આવી રહ્યા છે.' ડૉ. કલામે ફરીથી લાગણીપૂર્વક સ્વામીશ્રીનો હાથ ઝાલી લીધો અને ખૂબ આત્મીયતાથી તેઓએ સ્વામીશ્રીને કહ્યું, 'આ ગ્રંથ માટે બે વર્ષ સુધી સંશોધન કર્યું હતું. તેનું દરેક પાનું આપના જીવન વિશે છે. સાથે મારા અનુભવો પણ સાંકળ્યા છે. આપના દિવ્ય આશીર્વાદથી આ પુસ્તક લખવામાં અમને ખૂબ આનંદ મળ્યો છે. આ પુસ્તક એક વિનમ્ર અંજલિ છે, મારા મહાન ગુરુ તરીકે આપને અત્યંત આદરપૂર્વક અંજલિ છે.' આટલું કહીને તેમણે વધુમાં કહ્યું : 'મારા માટે આ એક અદ્ભુત અનુભવ છે. આપણે કોઈક નવા મહાન પ્રોજેક્ટ માટે સાથે કાર્ય કરીશું. ભગવાન આપણી સાથે જ રહેશે.'

ડૉ. કલામની આ મહાન સેવા બદલ બી.એ.પી.એસ. સ્વામિનારાયણ સંસ્થા તથા પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રી વતી

ઈશ્વરચરણદાસ સ્વામીએ તેઓને શાલ ઓઢાડીને સન્માન્યા. સ્વામીશ્રીએ તેઓને મયૂરની કલાત્મક શિલ્પાકૃતિ સ્મૃતિભેટ રૂપે અર્પણ કરી. સાથે સાથે ઠાકોરજીની પ્રસાદીભૂત તસ્બી ફેરવ્યા બાદ તેઓના ગળામાં પહેરાવી. ‘Transcendence’ લખાણવાળો કલાત્મક પ્લેક પણ તેઓને એનાયત કર્યો.

ડૉ. કલામે પણ દક્ષિણ ભારતીય પરંપરાની શાલ ઓઢાડીને સ્વામીશ્રી પ્રત્યે પોતાનો આદરભાવ અભિવ્યક્ત કર્યો. સ્વામીશ્રીએ ફરી તેઓનો હાથ અત્યંત આત્મીયતાથી ઝાલીને તેમના પર સ્નેહવર્ષા કરી. ત્યારબાદ સ્વામીશ્રીના હસ્તે પ્રો. તિવારી તથા શ્રી સુકુમારને પણ પ્લેક અર્પણ કરીને સન્માનવામાં આવ્યા.

૧૨:૫૦ વાગે સ્વામીશ્રી સાથે ડૉ. કલામ કાચની બેઠકરૂમમાં આવ્યા. પડદાઓ ખુલ્લા હોવાથી પાછળના બારી બહારના ઉદ્યાનનું મનભાવન સૌંદર્ય જોઈને ડૉ. કલામના મુખમાંથી ઉદ્ગારો સરી પડ્યા, ‘Great place...! Does he come here daily?’ સંતોએ કહ્યું કે સ્વામીશ્રી દરરોજ અહીં પૂજા કરે છે. તેઓના મુખમાંથી શબ્દો સરી પડ્યા, ‘Beautiful environment! Godly environment! Divine environment!’

સ્વામીશ્રીએ તેમને ‘Transcendence’ લખાણવાળી છડી સ્મૃતિભેટ રૂપે આપી. સંતોએ ડૉ. કલામની વૈજ્ઞાનિક સિદ્ધિઓ વિશે વાત કરતાં કહ્યું કે તેમણે ‘બ્રહ્મોઝ’ મિસાઈલ બનાવી છે. તરત ડૉ. કલામે કહ્યું, ‘But he has got a spiritual missile.’ સ્વામીશ્રીએ તેમને રાષ્ટ્રધ્વજનો ત્રિરંગી દડો પણ સ્મૃતિરૂપે આપ્યો. ડૉ. કલામે સ્વામીશ્રીનો હાથ પકડી રાખીને વ્હીલચેર બારણા સુધી હંકારી. ત્યારબાદ એક ટૂંકો ઈન્ટરવ્યૂ આપીને તેઓ ‘યજ્ઞપુરુષ મંડપમ્’માં યોજાયેલા ખાસ સમારોહમાં પધાર્યા ત્યારે તેઓના રોમ રોમમાં આજના ઐતિહાસિક અવસરની ધન્યતા છવાઈ હતી.

સાથે જ, સૌને લાગ્યું કે ડૉ. કલામ ‘ટ્રેન્સેન્ડન્સ’ એટલે કે ‘પરાત્પર’ પુસ્તક લખીને, પરાત્પર પરબ્રહ્મ ભગવાન સ્વામિનારાયણના અખંડ ધારક પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્રીના પરાત્પર ભાવોને સ્પર્શિને, આજે કૃતાર્થ થઈ ગયા છે. ◆